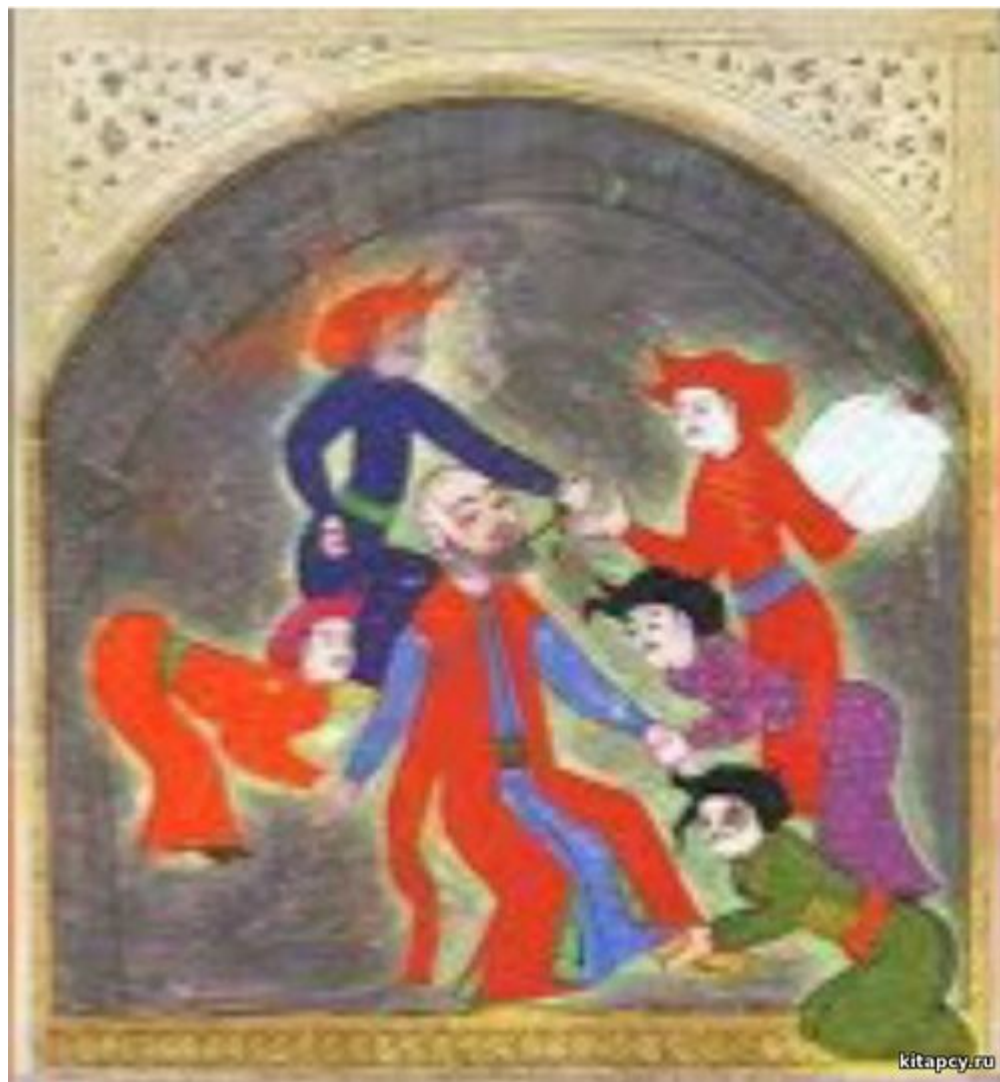

Pargaly Ybraýym nähili öldürildi?

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Pargaly Ybraýym nähili öldürildi? PARGALY YBRAÝYM NÄHILI ÖLDÜRILDI?

Stambulyň Soltanahmet ploşadynda häzir Türk-yslam taryhy eserleriniň saklanýan muzeýi bolup hyzmat edýän binanyň birwagtlar osmanly hökümdary Kanuny Soltan Süleýmanyň baş weziri Pargaly Ybraýym paşanyň köşgi bolandygyny bilýäniňiz barmy?

Etniki gelip çykyşy boýunça rumly bolan Ybraýym paşanyň adynyň yzyna soltanyň ýakyn dosty bolanlygy üçin ilki «makbul», ölüm bilen jezalandyrylandan soň bolsa «maktul» lakamy tirkeldi.

Ýogsa-da, Ybraýym paşa nähili öldürildikä? Onuň ölümüne patyşanyň söýgüli aýaly Hürrem soltan sebäp boldumyka? Ýa-da Pargaly öz tekepbirliginiň pidasy boldumy?

Geliň, aşakda Ybraýym paşanyň belli arhitektör Mimar Sinana bejerdän köşgi barada heniz mälüm bolmadyk käbir taryhy maglumatlara bilelikde göz gezdireliň.

• Taryhy çeşmelerde «At meýdany saraýy» diýip agzalýar

Soltanahmet ploşadynda ýerleşýän bu köşgi Mimar Sinan gurmadyr. Ýöne bina XVI asyrdan ýurduň baş arhitektory tarapyndan abatlanypdyr. Bu ýagdaý awtobiografik çeşmelerde «At meýdany saraýy tejdid (remont) edildi» diýip agzalýar. Binanyň baş arhitektör tarapyndan gurulmandygy, onuň diňe abatlanandygy aýratyn ýaňzydylypdyr.

• Haçan gurulandygy we kimiň gurandygy belli däl

XIII asyrdan ilki ýangyn çykyp, yzyndanam haçparazlaryň talaňçylykly ýörişlerine uçrap weýran bolan, netijede ähmiýetini ýitiren Wizantiýanyň memorial binasy – Konstantinopol ippodromy XV asyrdan türkmenleriň Stambuly eýelemeginden soň taryhyň çaňly sahypalaryna garylýar.

Osmanlylar ippodromy ilki-ilkiler uly baýramçylyklaryň geçirilýän meýdançasyny hökmünde ulanypdyr. Wagtyň geçmegi bilen bu ýeriň töwerek-daşy imperiýanyň aristokrat gatlagynyň, ýokary wezipeli döwlet işgärleriniň, soltanyň köşgüne ýakyn adamlaryň ýaşaýan raýonyna öwrülipdir.

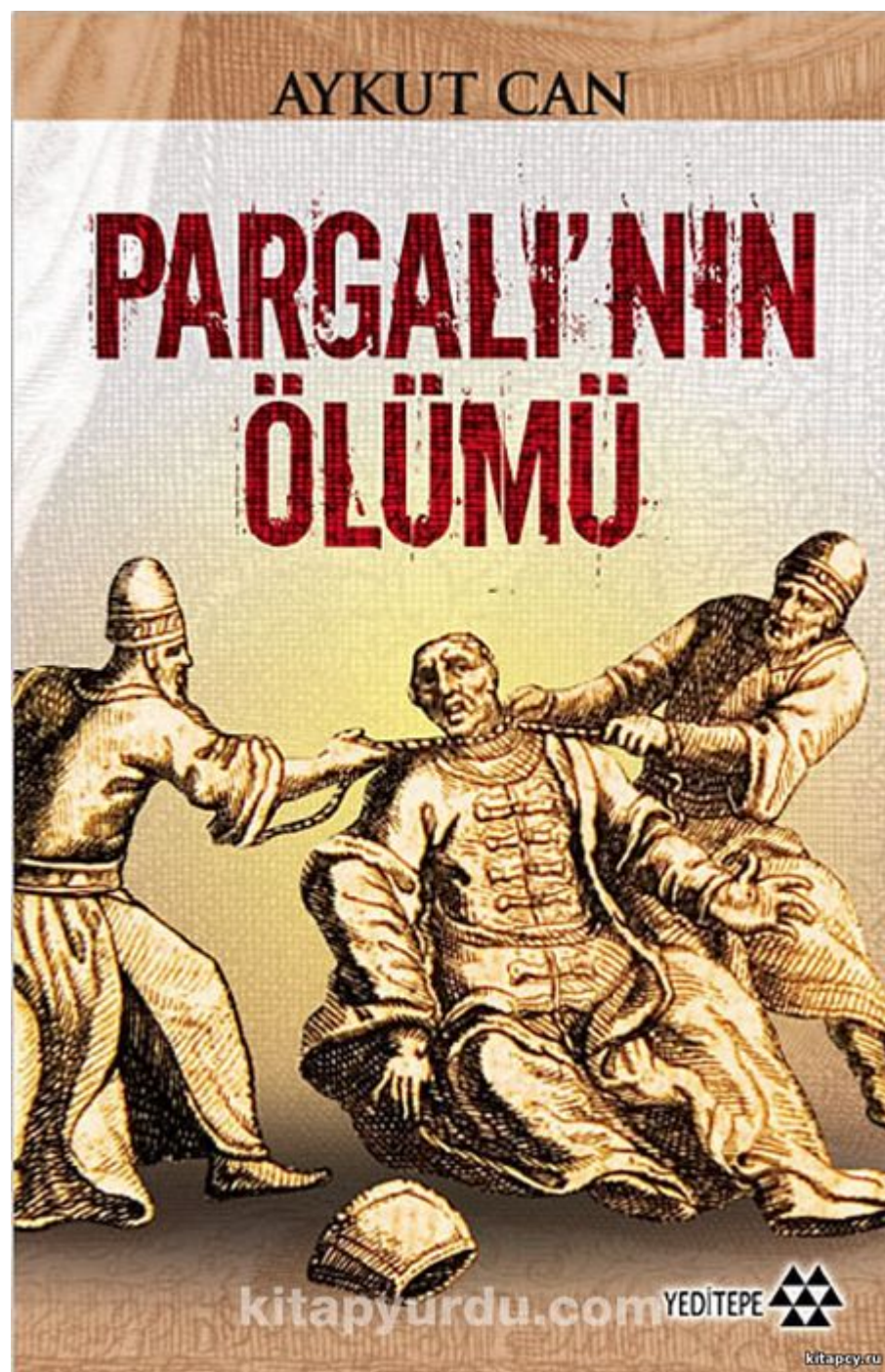
Taryhy çeşmelerde ippodromyň üstünde gurlup, «Atmeýdany köşgi», «Mehterhany Kasry» ýaly atlar bilen agzalýan köşgüň arhitektory we haçan gurulandygy barada anyk maglumatlar gabat gelmese-de, taryhçy Solakzadanyň ýazgylaryna salgylanyp, binanyň Baýezit II-niň döwründe gurulandygyny çak etmek mümkin.

• Taryha ilki «Makbul», soňra «Maktul» diýip geçdi

Bina 1520-nji ýylda düýpli abatlanýlýar we oňa ilkinji bolup 1521-nji ýylda heniz tagta çykmadyk şazada Süleýman göçüp gelýär.

Bir ýyl geçensoň 1522-nji ýylda tagta çykan Soltan Süleýman 1523-nji ýylda baş wezir wezipesine bellenen Pargaly Ybraýyma köşgi sowgat berýär.

Taryha ilki «Makbul», soňra «Maktul» diýip ady geçen Ybraýym paşa Soltan Süleýmanyň şazadalyk döwründen bäri ýanynda bolan ýakyn dostudyr we ol köşk düzgünnamasyna gabat gelmeýändigine garamazdan wezipeden wezipä çaltlyk bilen göterilip, baş wezir wezipesinde oturýar.

- Ybraýym paşa nähili öldürildi?

Ybraýym paşanyň asly rum milletindendir. Öwlüýä Çelebi «Makbul ee Maktul Ybraýym Paşa» diýip bu belli döwlet işgäriniň «Harem-i Hasda ýetişip, sadaret bilen Müsüre baryp, dönük Ahmet paşany dardan asandygyny, Müsür galasynda ýedi sany diň gurduryp, Müsüri täzedan bina edenden soň Stambula gelendigini» ýazýar.

On üç ýyldan soň wezir bolan Ybraýyma soltan bilen ýakyn gatnaşygyň bardygy üçin «Makbul» lakamy berlipdir.

Köşk intrigalary zerarly gözden düşürilen paşa 1536-njy ýylyň mart aýynyň bir gününde, hemişeki bolşy ýaly Soltan Süleýman bilen bile bir supranyň başynda şamlyk naharyny edinýär, ýöne ol köşgüne dolanyp barmandyr... Ertesi irden Topgapy köşgünden onuň jansyz bedeni çykarylýar. Şeýdibem, «Makbul» paşa «Maktul» paşa bolýar.

• **Hürrem soltanyňmy ýa-da öz tekepbirliginiň pidasy boldy?**

Aýwansaraýynyň aýtmagyna görä, paşanyň köşkden çykarylan meýdi Galatanyň Tersane adyndaky Janpida tekkesiniň ýanynda depin edilýär.

Halk arasynda giňden ýaýran bir pikir Hürrem soltanyň Ybraýym paşany özüne esasy bäsdeş hasaplaýandygy üçin öz aýdandýeninden çykmaýan patyşany yryp, onuň ganyna galandygyny öňe sürýär.

Ybraýym paşanyň ýanynda diwan kätipligini eden Jelalzada Mustapa Çelebi, onuň patyşanyň permanlaryna we kanunlara diýseň ygrarlydygyny, her bir işi adalat bilen berjaý edýändigini, juda dindar adam bolandygyny, ýöne Bagdadyň eýelenmeginden soň tekepbirlige ýol berip, men-menlik satyp başlandygy, nadanlaryň sözlerine gulak gerip, gelşiksiz işleri edendigini, bütin bu işleriň bolsa patyşanyň gahar-gazaba atlanmagyna sebäp bolandygyny ýazýar.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Geň-taňsy wakalar